

Προ-εκτάσεις

Του ΓΙΩΡΓΟΥ Ν. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ*

Η πολιτική κρίση και η νέα αντίληψη

Η σοβούσα από χρόνια πολιτική κρίση που ενέσκηψε έχει τις αιτίες όχι μόνο στις ιδιαίτερες ελληνικές πολιτικές, συνταγματικές και πολιτισμικές δυσλειτουργίες, αλλά και στο ίδιο το πολίτευμα και τον τρόπο οργάνωσής του. Οι βασικές αρχές του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος συναρθρώνονται γύρω από τα κόμματα και την αντιπροσώπευση. Η κυρίαρχη ιδεολογία του βασίζεται στην ιδέα ότι οι άνθρωποι ως σύνολο δεν θέλουν ή δεν είναι ικανοί να κυβερνήσουν και να αυτοκυβερνηθούν και συνεπώς χρειάζονται τους πολιτικούς και τα κόμματα. Πρέπει επομένως οι πολλοί να αναθέτουν την εξουσία στα κόμματα και τους «αντιπροσώπους» την ημέρα των εκλογών και μετά να αποσύρονται από την πολιτική σκηνή και να εκτελούν τις αποφάσεις των «εκλεκτών» τους. Αυτή είναι η βάση και η ιδεολογία της ολιγαρχίας: οι ολίγοι ασκούν την εξουσία, λαμβάνουν τις αποφάσεις, θεοπίζουν τους νόμους, κυβερνούν, ενώ οι πολλοί είναι ικανοί μόνο να τους εκλέγουν και να υπακούουν.

Το σημερινό πολίτευμα συνεπώς δεν είναι «αντιπροσωπευτική δημοκρατία», όπως συνήθως ονομάζεται –δεν είναι ούτε αντιπροσωπευτική ούτε δημοκρατία, αλλά ισχυρότατη ολιγαρχία. Την κατάσταση αυτή είχαν προβλέψει ο R. Michels και ο M. Ostrogorski, οι οποίοι στις αρχές του 20ού αιώνα είχαν διαγνώσει την ολιγαρχική τάση των κοινοβουλευτικών πολιτευμάτων, γνωστή ως «οιδηρούς νόμος της ολιγαρχίας». Κύρια όργανά της έχει τα κόμματα και την αντιπροσώπευση, που οδηγούν στην παθητικότητα και την απομάκρυνση των ανθρώπων από τα πολιτικά πράγματα, με συνέπεια να μην υ-

πάρχει έλεγχος και αντίσταση στις «ολοκληρωτικές» τάσεις της ολιγαρχικής αυταρχικής διακυβερνήσεως. Η σηψαιμία του συστήματος αυτού διαπιστώνεται διεθνώς, ακόμη και από πολιτικούς που το υπηρέτησαν επί χρόνια.

Ετσι η πολιτική κατάντησε σήμερα να σημαίνει πως εμποδίζονται οι άνθρωποι να ασχολούνται με ό,τι τους αφορά, να μη συμμετέχουν στα κοινά. Κυριαρχεί η αδιαφορία και η απάθεια για τα δημόσια πράγματα, η ιδιώτευση και η αποκλειστική επιδίωξη του ατομικού συμφέροντος, η έλλειψη συλλογικών οραμάτων και κοινωνικής αλληλεγγύης.

Στα συμφραζόμενα αυτά δυστυχώς η έννοια της πολιτικής έχει υποστεί πολλές φθορές και καταχρήσεις και έχει επικρατήσει μια διαστρεβλωμένη έννοιά της, ότι δηλαδή πολιτική είναι οι εκλογές, οι βουλευτές, τα κόμματα και ο κρατικός μηχανισμός. Ομως η αληθής πολιτική, η δημοκρατική πολιτική είναι διαφορετική, είναι η συνειδητή, έλλογη συλλογική δραστηριότητα και αμφισβήτηση, που αποβλέπει στη θέσμιση της κοινωνίας. Δηλαδή η πολιτική είναι η άμεση δραστηριότητα ευρέων τμημάτων της κοινωνίας κατά την οποία τίθεται υπό αμφισβήτηση η συνολική ή μερική θέσμιση της κοινωνίας. Η πολιτική αναδύεται αφ' ης στιγμής τίθεται το ερώτημα περί της ισχύος και του κύρους των θεσμών, το ερώτημα εάν και πότε οι θεσμοί είναι δίκαιοι, όπως τονίζει ο K. Καστοριάδης.

Επομένως αυτό που έχει απόλυτη προτεραιότητα σήμερα είναι η ανάδειξη και η υποστήριξη της σχετικής νέ-

ας ιδέας, της πραγματικής δημοκρατίας. Αυτό σημαίνει διεκδίκηση για συμμετοχή των ανθρώπων στις διάφορες μορφές της εξουσίας, που σήμερα είναι ανύπαρκτη. Η συμμετοχή αυτή δύναται να λάβει διάφορες θεσμικές μορφές, οι οποίες όμως δεν θα έλθουν από τα κόμματα, αλλά από την δράση και την κινητοποίηση των ανθρώπων, πράγμα που σημαίνει ότι αυτοί πρέπει να εξέλθουν από την ιδιώτευση και από την αδιαφορία για τα κοινά. Η εναπόθεση των ελπίδων στα κόμματα σημαίνει ανάθεση της εξουσίας στους ολίγους και ταυτοχρόνως παραίτηση και πολιτική αλλοτρίωση των υπολοίπων (βλ. Ν. Παρασκευόπουλος, «Οι πλειοψηφίες στο στόχαστρο», Πατάκης, Αθήνα, 2003, σ. 19).

Έχει αποδειχθεί πια ότι οι πολιτικοί και τα κόμματα είναι ανίκανοι να διαχειριστούν τα σημαντικά προβλήματα των ανθρώπων, για τον λόγο ότι αφ' ενός δεν τα γνωρίζουν και αφ' ετέρου ενδιαφέρονται μόνο για τα δικά τους συμφέροντα και τα συμφέροντα των ολίγων ισχυρών χρηματοδοτών τους. Οι μόνοι ικανοί και αρμόδιοι να αποφασίσουν και να λύσουν τα προβλήματά τους είναι οι ίδιοι οι άνθρωποι, διότι τα γνωρίζουν καλύτερα και επί πλέον ως σύνολο είναι καλύτεροι κριτές από τους ολίγους. Η ιδέα αυτή, που αναδύθηκε και εφαρμόστηκε στις αρχαίες δημοκρατικές πόλεις, γνωστή ως «συλλογική υπεροχή των πολλών», έχει ξεχαστεί και συγκαλυφθεί (βλ. Γ.Ν. Οικονόμου, «Η άμεση δημοκρατία και η κριτική του Αριστοτέλη», Παπαζήσης, Αθήνα, 2007, σ. 279 κ.ε.).

Το πρόβλημα συνεπώς δεν είναι ο δικομματισμός, όπως είναι του συρμού να λέγεται τελευταίως, αλλά ο κομματισμός εν γένει, η εξουσία των κομμάτων και η λογική της αντιπροσώπευσης. Αυτό λοιπόν που έχει σημασία δεν είναι ποιο κόμμα πρέπει να ψηφιστεί αλλά ποιες θέσεις, ποιες ιδέες πρέπει να αναδειχθούν και τι νέοι θεσμοί πρέπει να δημιουργηθούν. Αυτές οι νέες ιδέες και οι θεσμοί θα έχουν βάση τη συμμετοχή των ανθρώπων στην πολιτική εξουσία συνολικώς, τον ουσιαστικό διαχωρισμό των εξουσιών, τον ενδελεχή έλεγχό τους από τη βάση, εν ολίγοις την αποδυνάμωση της ολιγαρχικής λογικής και της κυριαρχίας των κομμάτων. Ο στόχος και ο αγώνας λοιπόν είναι για την αυτοοργάνωση και τον αυτοπροσδιορισμό, για τη δημιουργία μιας κίνησης που θα συμπεριλαμβάνει όλους αυτούς που δεν πιστεύουν στην κομματική εξουσία και τη λογική της αντιπροσώπευσης, και θα επινοήσει νέες μορφές οργάνωσης και δράσης. Προς τον σκοπό αυτό θα πρέπει να ξαναθυμηθούμε μια βασική αλήθεια που δίδαξε η αθηναϊκή άμεση δημοκρατία, και μεταξύ άλλων ο Μάης του '68, η εξέγερση του Πολυτεχνείου το 1973, και την έχουν τονίσει ο K. Καστοριάδης, η X. Αρεντ και ο J. S. Mill: «Όλα τα σφάλματα που είναι πιθανόν να διαπράξει κάποιος είναι ασημαντά σε σύγκριση με ένα ολέθριο, πράγματι, σφάλμα: να επιτρέψει, δηλαδή, στους άλλους να του επιβάλουν αυτό που εκείνοι κρίνουν ότι είναι το καλό του».

*δρος Φιλοσοφίας, yorgosikononou@yahoo.com